

Антоніна Царук

КОЛИ СХОЖІСТЬ З ІДЕАЛОМ - НУЛЬ ЦІЛИХ...

Жаркова Роксолана. Нуль цілих, нуль десятих. Повість / К. : Український пріоритет, 2021. – 172 с.

Кілька слів про авторку. Хоча не помітити її рвимої ходи цариною українського слова міг лише байдужий до нього, слова. Роксолана Жаркова – активна учасниця сучасного літературного процесу. Відома літературознавиця, коло наукових інтересів якої тяжіє до гендерної тематики. Визнана поетка і есеїстка, переможниця численних конкурсів. Її поезія поєднує чуттєвість і філософську глибину. А прозові твори позначені плином свідомості і психологізмом. Іноді її рецензії й відгуки – рецепції сприйняття художнього світу Іншого – нагадують знов-таки плин свідомості. А в прозу життя вкраплено поетичні прийоми, ліризуючи сувору правду сподіванням ідеалу. І це органічно для Роксолани. Це її стиль.

Повість «Нуль цілих, нуль десятих» цікава як композиційно, так і кодуванням символів на шляху головного героя, Вадима. Сюжетна спіраль стиснена, конденсує потік життєвоважливих питань, що вимагають негайного рішення, нагадуючи затиснену міцною породою бурхливу гірську річку. Чи пташку, пійману в сіті, яка тужливим поглядом проводить зграю. Тому розвиток зовнішнього сюжету поступається місцем внутрішньому, тому зчеплення спогадів (асоціативних, за контрастом) являють собою рухливу субстанцію, де превалюють похмурі кольори окраденого батьківською любов'ю дитинства, матеріальних нестатків, бабусиною згасання, матеріної спроби пізнати сімейне щастя... із сусідом-п'яничкою. І ранне усвідомлення своєї зайвості. Бо від тебе нічого не залежить.

Оповідь головного персонажа шукає свого адресата, вона відбиває його потребу виговоритися і бути почутим. Бодай чужим докількам – «млосними» пісками, «невимовно блідими» травами і сухими стінами, які втратили здатність «пропускати хоча б якусь мовчазну вологу». Так психологізовано оприявнюється екзистенція самотності. Чоловіка, який не може плакати. Він втратив усе.

Традиційно межова ситуація потребує межового простору – місця зустрічі двох стихій – зазвичай, води і суші. Саме споглядання річкової течії чи морських хвиль спонукає до роздумів, виваженої оцінки ситуації, сприяє гармонізації внутрішнього світу. Особистісна межова ситуація Вадима поглиблена суспільною – у його рідне місто ввірвалася війна. Тому символи міста нафтовиків на березі Каспію, міста вітрів і вогню з давньою Дівочою вежею, сприймаються маркерами і його долі, і його морального вибору.

Стадія визрівання рішення перетворює оповідь на спробу виборсатися із чуттєвості, знайти раціональний вихід, достойний справжнього чоловіка. Благо, що на Кавказі Вадим знаходить і таких людей, і пережиті країною схожі історичні ситуації. Та йому не втекти від прислухування до власних бажань і зважування їх значущості. Він волів би насолоджуватися сонцем і мріяти про

єднання з морем, яке побачив тільки тепер уперше, смакувати стебло тархуну на березі й обіймати вимріяну дівчину-танцівницю в білому, зробити спробу відчутти себе гедоністом на виклик кавказьких страв і напоїв. Однак перебування в цій іпостасі поступається місцем світобаченню босого художника і філософії молодого таксиста, щоб скласти ціну мовчанню з людьми, коли порозуміння не вимагає слів.

Пізнання себе через Іншого, самоідентифікація внутрішнього мовлення-діалогу з тими, хто мав би бути твоєю життєвою опорою (батько) і твоїм надійним тилом (кохана), діалог із Домом, втраченим через війну. Ці мотиви увиразнюються саме внутрішнім зором Вадима. Його, журналіста з окупованого Луганська, по-родинному тепло приймає сім'я таксиста Гасана. Бакинська газета дає можливість фахової самореалізації, стає не стільки прихистком у життєвому просторі «вітрів і вогню», як символічним ключем до пізнання важливих життєвих сенсів – матеріальної незалежності й відчуття дому, де тебе чекають, цінують, люблять, де з тобою радяться і де усвідомлюєш власну силу і вагу, суспільну потрібність. Саме цей пуант – упевненість у собі, у своїй спроможності захистити слабшого, пробачити помилки близьких тобі людей – стає духовним надбанням Вадима, вмістом його дорожньої валізи. Образом-символом знайденого сенсу. Його любов, розбурхана калейдоскопом змін, знайшла належне їй русло: «Спочатку було Слово...»

Письменниця занурює читача нібито в історію особистого життя персонажа, у хаотичне плетиво його спогадів і розмислів про екзистенцію самотності, про втрати і смерті, яким не можна запобігти, про жагу мистецького покликання і ціну його реалізації, проте в певний момент реципієнт усвідомлює схожість повісті на сповідь. Сповідь, де кожен читач, мабуть, знайде відбиток і свого болю, і втрачених можливостей, спрагу кохання і втому від нього та трансформацію його енергії в творчий самовияв. Густе інформативно-рецепторне плетиво, де можна знайти potwierдження власних філософських висновків із життєвих уроків і світлий катарсис. Повість про оновлення душі, пораненої життям, яким воно є. Усвідомлення дому як материнського лона, коли врешті-решт розумієш, що дім – це найдорожче, що маєш захистити. Не проводитиму паралелі між батьківством і владою – залишу це шанувальникам психоаналізу за Фройдом.

Незважаючи на звивисті ходи думок в'язкою сірою речовиною, незважаючи на осяяння, що найближче оточення Вадима в рідному місті далеке від ідеалу (це засвідчує назва повісті), герой проходить ініціацію, він знайшов головний код самоідентифікації.

Дві любові – Міль і Агілас. Талановита художниця, яка на поклик слави летить до Америки, вийшовши за вправного менеджера. І продавчиня азербайджанських килимів, чиє подальше заміжнє життя, за давнім звичаєм, визначене родиною. (Майстерно вплетені – на рівні натяків, замовчування очевидного, – рядки східного фольклору і сучасного світового мистецтва мелосу, що поглиблює звучання проблеми вибору.) Свобода, яка породжує залежність і примножує втрати. Регламентована залежність, яка поєднує

покiрнiсть долi i бунт волевиялення. Проблема вибору i вiдповiдальностi за власний вибiр. Маркери векторiв пошуку. Бо «Душа Ваша – дiвчина»...

м. Кропивницький